

כה אמר היינריך בל

ציטוטון

"...חייב הסופר להיות לא רק בעל כשרון, אלא דרושה לו גם מידה רבה של שחצנות ו"הוצפה" ועליו לדעת לומר למבקרו: שקו לי בתחת — ואף-על-פי-כן, אמשיך לכתוב... טעות היא לחשוב שספרות טובה יכולה להי ווצר רק בעליותיג מוזהמות. בעליות הגג ניכתבות לא פחות שטויות מאשר בארמונות בארוק. ספרות איננה קשורה במקום מסוים, כי אם אך ורק בכתב, והכותב זקוק ללחצים נגדיים. לחץ ראשון: חוסר הצלחה. כשזו נעלמת, תופס את מקומה לחץ נגדי אחר, והפעם זו הצלחה. מנגנון, כל מנגנון, רדיו, טלוויזיה, עיתון, הוצאת ספרים, הם צרכנים המגלים כישרונות. אתה כותב תסריט טוב ומייד מכריחים אותך לכתוב חמישה תסריטים גרוי עים. הכל תלוי בך אם תניח להם לבזבז את כישרונך. יש המוכרים עצמם בטענה שהם זקוקים לכסף. ברוב המיקרים הכוונה היא לקוויאר...

...לדידי הרומן הוא גם מקום מחבוא. אני מסתיר בו שתיים-שלוש מילים בתקווה שהקורא ימצא אותן. בתור מחבוא יש לרומן יתרונות על הסיפור הקצר, כי הוא מקיף יותר. ברומן אפשר להסתיר אנשים, רגשות, ואפילו עיר שלימה... המחבר שלי אינו יושב במגדלו, שופע זוך וטוהר, המגלה סביבו אך זוהמה, ועתה, בזהירותה, הוא מתחיל לשפוך קיתונות של גידופים על הזוהמה שמסביב. המחבר שלי חי על האדמה שממנה הוא ניברא, ומידי רותו היא מרירות אדמה שממנה הוא ניברא. הוא אוכל לחם, לוגם בירה, משלם מיסים, הולך לקולנוע וכו'. מה שמבדיל מעט בינו ובין שאר התושבים, הוא אולי כושרו לבטא בפומבי דברים שהם בחזקת אסורים באמירה... איני רואה כרוגע את המדינה. באפשרותי לראות רק קצת שיירי-מקריים, שהעכברושים מגינים עליהם בחמת זעם... הגיעונות החדשה, אליה אני מתכוון, מופנית, ראשית כל, כנגד שכבות חברתיות: משכילים, קומוניסטים, סטודנטים, פועלים זרים. אלה הם היהודים החדשים של גרמניה... האדם הנירדף הוא נירדף — ואחת היא, אם הוא אדם טוב או רע. עצם המצב של היות האדם נירדף הוא מצב קיומי ולא מוסרי..."

העבר של מישפחתו והעבר של ארצו. באחת מרשימתו הוא טוען כי מצבת הויכרון האחת והיחידה שיש ביכולתה של גרמניה לתת למילחמת-העולם היא: אי-איזכור של מילים כמו מולדת, אומה או אלהים. הוא מוסיף גם שאסור לטעת עצים במחנות-הריכוז, מאחר ועליהם לי הישאר באפרוריות המוות שלהם. הוא גם טוען הנחה בה הוא טוען: "אומללה הארץ היוקרה לגיבורים". היינריך בל הוא סופר של תרבות גרמניה, שהיא בבחינת קיין הבל, או יעקב ועשיו, המתמודדים על הבכורה. הדמויות הנעדרות השיגו את הבכורה בעזרת נודד ערשם, ואחרי מפתחם הם הותירו את היגון והבכורה לסופרים ולי משוררים עליהם הוטל להציל תרבות מר שפת-האם של הגהיגונו, וזה עיקר פעלו הספרותי של היינריך בל. שהשכיל כי מוסרו ובאורחות חייו להתעלות מעל לי יוצרים רבים, בתרבויות שטרם הגיעו לי שלב ההתבהמות.

תרגום

אוליבר

פעם היה סופר שלא היה בדיוק סופר, אלא פרופסור ללטינית שכוכבו דרך בארץ ניברסיטת ייל. הוא היה גם רץ מארתון מחוגנו, פיזיונאי ותסריטאי שזכה לפירסום על תסריטו לצוללת צהובה שנעשה בהנה פשה עם שיריהם של החיפושיות. יום אחד פירסם אותו סופר, שלא היה בדיוק סופר, לריבמכר בשם סיפור אהבה. במקום לכנות את עצמו סופר, טען: "התמחיתי היא קריב-עשור אינטלקטואלי, ללא יומרה להיות אלוף או לזכות במדליית זהב". סיפור אהבה, שהיה סיפור מתקתק ללא מין ואלימות, והסתיים במותה של ג'ני מרטין-הדם, תוך שהיא מרטיבה מימי חסות-נייר רבות. הפך לריבמכר עולמי. הגירסה הקולנועית הכניסה לפרופסור אריך סיגל מיליוני דולרים. מאז אותה הצלחה הספיק להשתתף בעוד כמה מירוצי מאר תון, ולפרסם אגדת פיות שהביקורת קרעה לגזרים.

החודש ראה-אור בתירגום לעברית. רבי מכר חדש של אריק סיגל, שהוא בבחינת המשכו של סיפור אהבה, בכותרת סיפורו של אוליבר. גיבור הסיפור הות, שהבי קורת האמריקאית הכתירה אותה במיטב כתיבה. הוא האלמן הצעיר אוליבר בארט הרביעי. העלילה מתחילה שנתיים לאחר

אריק סיגל במרוץ מרתון (1972) עם חולצת מק-גוורן

של מישפחת בארט עם הממון של מרסי. שניהם נוסעים להונג-קונג, על-מנת להח- ליט בה על עתידם. אוליבר מעיד על אותה נסיעה: "אני לא זוכר הרבה מר הונג-קונג. חרץ מזה שזאת היתה הפעם האחרונה שראיתי את מרסי..."

בהונג-קונג מגלה אוליבר את העוקץ ההונג-קונגי, שהוא: "פועלים אמריקאים מקבלים ליום יותר ממה שמקבל פועל הונג-קונגי בשבוע..." והוא משווה את פוטנציאל הניצול של מרסי, לזה של אבותיו במאה שעברה, בפול-ריבר, מס- צ'וסטס. קריב-מילולי אותו עורכים אוליבר ומרסי, על פיסגת הר, מביא את מרסי לשאול במהלכו, "מי כחר אתך לשנות את העולם?" תשובתו של אוליבר: "אני לא יכול לשנות אותו, אבל אני בנות, לעזאזל, שאני לא מוכרח להצטרף אליו..." הם ניפרדים. אוליבר בארט מגלה את המעלות שהיו חבויות באביו, שתמך ועזר דד את פועליו, וכמו ברומן סכריני, הוא שב למסצ'וסטס, לרשת את אביו הפרוש לגימלאות. הוא חוזר לכור מחצבתו, להי יות אוליבר בארט הרביעי. סיפורו של אוליבר הינו ספר מהוקצע, בעל דיאלוגים שוטפים וקולחים. כמו תס- ריט שזכה באוסקר, עם עליה שכמו זכתה בפרס נובל. בקלילות החיצונית של הסיפור הוא עוצר יותר עומק מספריו המעמיקים במתכוון של סול בלו. תוך שהוא מצליח להעביר מסרים בפשטות לקהל קוראים. התירגום של הספר לעברית סביר, מלבד העיקביות בה אומר אוליבר בנוסח זה, "הרה" במקום "הרא" וחבל.

לסופרים העבריים בני 50 פלוס, שטורי חים ויגיעים מזה למעלה מעשור, בתקווה ליצור נוסחה עברית של ספרי סול בלו בחתימותיהם, מומלץ לעבור הסבה במושא העתקותיהם ולהתמסר בעשור הבא להעי תקת סיפורו של אוליבר, לפחות מאה פעי מים. על-מנת שיגיעו לימוננות הספרותית

ספרים מומלצים

יוספכם

חברי נילי חרטו על דיגלם את הר סיסמה: נצח ישראל לא ישקר. רק מעל שנה מאוחר יותר הוחל בהסרת הלוט מעל למסך השקרים שכיסו בשם נצח ישראל את תולדות נילי. הספר: "יוסף ליישנסקי איש נילי" — כתבים, מיכתבים, דברי זיכרונות" בעריכתו של פרופ' יוסף נדיב, שגם הקדים מבוא לספר, מעלה בדפוס את אחת הדמויות המרתקות שחיו כאן. מתוך הספר צומחת לה יריעה של עלילות מחתרת נילי. ואישותו ופעלו של יוסף ליישנסקי, שדמותו מוארת על-יפי תעודות ארכיוניות, מיכתבים ועדויות. בספר נידונים יחסיהם של עסקני הישוב המ אורגן עם אנשי מחתרת נילי, ומוצגת היריבות בין השומר ונילי, תוך התמקד דות במירדף שערכו אנשי השומר אחר אנשי נילי. מירדף שקדם ביותר מעשרים שנה לסיזון שערכו אנשי ההגנה אחרי לוחמי האצל והח"צ. ספר זה מציג פרק מפואר בתולדות היהודים בארץ-ישראל, תוך שהוא מעורר שאלות יסוד על קיומנו כאן, שטרם באו על פיתרון. זה ספר שהכל בו נתון בצילו של איש בודד ונירדף, החש בגורל המצפה לו על עץ החליה בדמשק, וכותב: "זכרו שיכול מאוד להי יות, כי כיום מן הימים יפשו את יוספכם פראש יותר קצר". הספר, שראוי להיות בכל בית, ראה אור בהוצאת הדר תל-אביב.

פיסת דשא מעומלנת הוא ספר שירי של הנון כן-חריון, ששיריו נאיביים למדי, בלתי מקצועיים או משורריים, אך ראויים לתשומת-לב, בשל תיאור הווי החיים המוכנס בהם. באחד השירים, בכור תרת באולס קולנוע אורגיל, כותב כך חרוין: "באולס קולנוע אורגיל / יושב הכיסא התרבותי / על החיה שבאדם / והאורות כבויים... באולס קולנוע אורגיל / נהרות דם נוצצים פורצים / מגופי על המסך שוטפים אותו / בגלי גיל ומשרי מישפחת אהרונסון ופקידיהם.

מן הראוי להעיר ולשאל מדוע לא מועבר ארכיון בית אהרונסון מזיכרון יעקב לארכיון הציוני, לגינת המדינה, או לספריה הלאומית, או לכל מקום שם תתי אפשר מלאכת המחקר, שלא תחת השגחת איגרת הצופיות והמשיפעות של שרידי מישפחת אהרונסון ופקידיהם.

טטים מילים תרבותיות: / לא לעשו / לא לפצח גרטינים / והאורות כבויים.

בחטרף

משיח בא לחאן!

החלק הראשון בטרילוגיה, דרכי החרות" מאת ז'אן פול סארטר, בכור תרת גיל התבונה, שמהדרתו הראשונה ראתה אור לפני כחודש, בהוצאת ספריית פועלים, אול מן השוק. מהדורה שניה נמצאת בהכנה. מסיבה שנערכה בבית נשיא המדינה פרופ' אפרים קציר, ב- הגחית פרופ' נתן רוטנשפרייך, הוקד דשה לוועד להוצאת כתיבי רב סדן. ב- דברי התודה של חתן המסיבה, סיפר סדן בין השאר, על פגישתו הראשונה בנשיא המנוח: "מעשה שיצאתי מביתי, בשכונת גייע כפיים, הנהה בסמוך לפתחו באו לקי ראתי שלושה בחורים כארזים, שלושה

פ. יוהר בטרם אחרישה

אשכולות בתלמידי הר הצופים, גדליה רוגווינסקי, שנקרא לימין אלו, עליו בש"ס ופוסקים, והאחים אהרון ואפרים קצ'רסקי, שנקרא לימים צעיר, עלויים בחוכמת הטבע, ובקשה בפניהם, שאענה להם, ואבוא לאגודתם, הבחרות הסוציא- ליסטית, ואדרוש ממכסת שהייתי משועק בה. היא מסכת י"ח ברנר... ברא שית היתה זו שמועה שנלחשה מפה לאוזן, אחר היא התגברה וסופרה בפה מלא, בבתי-הקפה בהם יושבים פרחי סופרים ואבקני משוררים, והדיה הגיעו למערכות הספרותיות. השמועה היתה: הסופר החרוזי בותי פ. יוהר עומד לגזור על עצמו שתקנות ונוירות. אחת מגירסאות השמר עה טענה בעקשנות שיש בכונתו של יוהר לעבור להתגורר במינון השתקנים בלאטרון. השמועה יכתה גלים הממה את עולם הספרות. היו שראו בכך תגובה למסע ההשמצות והחרפות שבא על יוהר בשל הקרנת הסרט ע"פ סיפורו חירבת חזיונה. אחרים טענו שהסיבה היא היחלצות חבריו לשעבר מסיעת רפ"י בכנסת, מלשה דיון, שימועון פרס וגד יעקובי להגי תתן. לבסוף הסתבר שמהעכבר נולד הר, ופשר השמועה היה: מאמר אותו פירסם יוהר באחד ממוספי הספרות בכותרת, "ב- טרם אחרישה. העיר אחד מהמטרגשים: "הוא בכל זאת יודיש עשיו". מודעה תמוהה במדורי הבידור בעיתונות בישרה: "הנהלת התיאטרון, ועדת הרפרטואר והצוות האמנותי של תאטרון החאן, החליטו להפי- סיק את הצגת "משיח בא! משיח בא!" (מאת סלובמיר מרוז'קי). לאחר ששי מענו דעות של מבקרים ומנויים בהצגות הראשונות התחזרו לנו — שהצגה זו, על כל מרכיביה, לא הצליחה להתעלות לרמת ההצגות של התיאטרון..." פרט שהיה חסר באותה המודעה: את המשיח לא הביאה ועדת הרפרטואר. הוא יבא בהתאם לעטמו האישי של המנהל האירגוני של החאן (והלא אמנותי) דני שלם. העיר על פרשה זו אחד ממבקרי התיאטרון החשור בים: "משיח בא, משיח הולך, ודני שלם ממשיך לנהל את החאן."